

Рецензент
Колупаєва А.А.,
професор

СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА: СТАН І ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ

В.В. Засенко

У статті стисло характеризуються три складові сучасного стану системи освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку: здобутки, проблеми і шляхи розбудови. Увага акцентується на гальмівних факторах, що стримують ефективність процесу навчання і виховання означеної категорії осіб, пропонуються окремі напрями його оптимізації.

Ключові слова: реформування освітньої галузі, інноваційні технології навчання, діти з порушеннями психофізичного розвитку.

В статье сжато характеризуются три составляющие современного состояния системы образования лиц с нарушениями психофизического развития: достижения, проблемы и пути перестройки. Внимание акцентируется на факторах, которые сдерживают эффективность процесса учебы и воспитания упомянутой категории лиц, предлагаются отдельные направления его оптимизации.

Ключевые слова: реформирование образовательной отрасли, инновационные технологии обучения, дети с нарушениями психофизического развития.

In the article briefly characterized three constituents of the modern state of the system of formation of persons with violations of psikhofizicheskogo development: achievements, problems and ways of re-erecting. Attention is accented on factors which restrain efficiency of process of studies and education of the mentioned category of persons, separate directions his optimization are offered.

Keywords: reformation of educational industry, innovative technologies of teaching, children with violations of psikhofizicheskogo development.

Розвиток демократичних інститутів у державі, формування духовної культури та моральних цінностей особистості, її соціально-економічний статус значною мірою визначається рівнем освіти дітей, ставленням до них як до найвищої соціальної цінності. Саме тому уряди багатьох країн світу дбають про соціальний захист дітей, про дотримання права на доступну освіту, зокрема й дітей-інвалідів та дітей з тими чи іншими порушеннями психофізичного розвитку. Прагнення створити правову основу захисту дітей знайшло відображення у Конвенції про права дитини.

Визнання Україною Конвенції ООН про права дитини та Всесвітньої декларації про забезпечення виживання, захист і розвиток дітей посилило увагу громадськості до проблем дітей-інвалідів, викликало необхідність розробки цілеспрямованих дій держави для створення найсприятливіших умов інтеграції до системи сучасних суспільних відносин. Незважаючи на кризові явища в суспільному та духовному розвитку, в

Україні вживається всіх необхідних заходів не лише для того, аби зберегти набутий досвід спеціальної освіти, а й примножити його, виробити сучасні технології корекційно-компенсаторної роботи з цією категорією дітей, створити умови для реалізації їхнього права на вибір типу навчального закладу та змісту і форм освіти.

У результаті глибокого науково-теоретичного аналізу та різноаспектних експериментальних досліджень було розроблено концептуальні засади розвитку теорії і практики спеціальної педагогіки, що знайшло своє відображення в таких доленосних документах як:

- Концепція реабілітації дітей-інвалідів;
- Концепція спеціальної освіти осіб з фізичними та психічними вадами в Україні на найближчі роки та перспективу;
- Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом;
- Концепція жестової мови;
- Концепція державного стандарту освіти дітей з особливими потребами.

Як результат втілення концептуальних засад у практику навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, співробітниками Інституту спеціальної педагогіки із залученням практичних працівників було розроблено Державний стандарт спеціальної освіти.

Успішно триває навчально-методичне забезпечення всіх ланок спеціальної освіти на основі оновленого змісту навчання.

Слід зазначити, що в Україні створено диференційовану мережу навчальних закладів (спеціальних загальноосвітніх шкіл-інтернатів, дошкільних закладів компенсуючого типу, навчально-реабілітаційних центрів – закладів нового типу як державного, так і громадського підпорядкування), у яких реалізуються різні можливості цих осіб в одержанні дошкільної, загальної шкільної та професійної освіти шляхом подолання фізичних, фінансових та психологічних бар'єрів, що унеможливають або ускладнюють їхню повноцінну участь у житті суспільства.

Дефектологи-новатори інтенсивно розробляють і впроваджують принципи диференційованого та індивідуального підходів у навчально-виховній роботі та професійно-трудої підготовці учнів.

Суттєвого поступу набув окремий напрям здобуття освіти дітьми з порушеннями психофізичного розвитку – інклюзивне навчання. Саме питанням навчання означеної категорії дітей в умовах загальноосвітнього простору останнім часом приділяється увага керівництва держави і освітньої галузі (відомі постанови КМУ та накази МОН), науковців і практиків (розробка теоретичних засад, експериментальна діяльність). Є, безумовно, й інші позитиви.

Водночас, існує ціла низка нерозв'язаних проблем, які мають як загальнодержавне, так і локальне коріння.

Одним із суттєвих гальмівних чинників розвитку системи освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку є відсутність остаточної

визначеності у термінах їх навчання, що безпосередньо пов'язано із постійними „стрибками” у цьому сенсі загальноосвітньої школи, яка багато в чому є орієнтиром для спеціальної освіти.

При цьому варто згадати і про зміни змістового наповнення окремих освітніх галузей „масової” школи, що „тягне за собою” розробку і видання, з усіма походними, власне, нового навчально-методичного забезпечення процесу навчання осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Як відомо, стратегію реформування галузі спеціальної освіти дітей з порушеннями психофізичного розвитку визначено Державною національною Програмою „Освіта” (Україна – XXI століття), Законами „Про освіту”, „Про повну загальну середню освіту”, низкою Національних і Державних програм та ін. Водночас окремі положення цих державних документів до сьогодні мають декларативний характер. Зокрема, повільно розробляються нормативна база цієї галузі, питання реабілітації дітей, їхніх прав, міжвідомчого фінансування, державно-громадської співпраці, що блокує апробацію та впровадження інноваційних програм.

На тлі фінансово-економічної нестабільності фактично безпідставно зникла ціла система вечірнього і заочного навчання осіб з порушеннями психофізичного розвитку.

Донині відсутня варіативність як організаційних форм, так і змістового наповнення їхнього навчання. Вкрай низьким залишається і рівень системи спеціальної освіти.

Останнім часом послаблюється увага суспільства до потреб спеціальних закладів, скорчується їх мережа, погіршується матеріально-технічне забезпечення, розриваються зв'язки з виробництвом.

За складних соціально-економічних умов погіршується кадрове забезпечення у спецшколах-інтернатах.

На сьогодні спеціальні заклади незадовільно забезпечуються навчальною, методичною літературою, дидактичними і наочними матеріалами, спеціальним обладнанням, причиною чому є відомий фінансово-економічний стан, що до певної міри ускладнює реалізацію кінцевої мети – соціально-грудової адаптації та інтеграції випускників у суспільство.

Гострою є проблема повного охоплення дітей з порушеннями психофізичного розвитку спеціальним навчанням.

При цьому є категорії дітей (з аутизмом, із складними порушеннями), організація навчання яких на державному рівні фактично відсутня.

Залишається нагальною й проблема працевлаштування випускників спеціальних навчальних закладів.

Насьогодні жодна державна структура не контролює цього процесу і не володіє даними про працевлаштування випускників спеціальних шкіл. Усю відповідальність за працевлаштування цієї категорії дітей перекладено на адміністрацію та вчителів шкіл-інтернатів. Безумовно, в галузі існують й інші проблеми.

За цих умов система освіти осіб з порушеннями психофізичного розвитку, як важлива складова освітньої галузі України, потребує певних змін й реорганізації.

Видається за доцільне:

- доопрацювання освітньої законодавчої бази України з метою забезпечення прав і освітніх потреб дітей-інвалідів та дітей з порушеннями психофізичного розвитку, відповідно до Концепції ООН;

- розробка на державному рівні стратегії обліку (бази статистичних даних) дітей з порушеннями психофізичного розвитку та системи ранньої корекційно-реабілітаційної допомоги;

- формування партнерських економічних відносин між державою, місцевою громадою і навчальним закладом з метою фінансування дитини, а не закладу – „Гроші йдуть за дитиною”;

- розширення функцій спеціальних шкіл-інтернатів, які б стали консультативно-методичними центрами з корекційно-розвивальної роботи у своїх територіальних округах;

- забезпечення неперервності освіти, в т. ч. і шляхом поновлення системи вечірнього (змінного) навчання.;

- започаткування профільного навчання як у межах спеціального навчального закладу, так і в окремих класах (групах) учнів, які мають порушення психофізичного розвитку;

- подальша розробка і запровадження інноваційних форм і технологій навчання осіб з порушеннями психофізичного розвитку (найперше – інклюзивної форми навчання);

- законодавче вирішення і розробка відповідних нормативних документів щодо соціального захисту та зайнятості означеної категорії юнаків і дівчат;

- внесення змін до процесу фахової підготовки дефектологів, вчителів інклюзивного навчання та ін., адекватних сучасним освітнім пріоритетам і завданням;

- створення системи багатоаспектної допомоги батькам таких дітей (психологічної, матеріальної, педагогічної, соціальної) на базі консультативних пунктів, реабілітаційних центрів та ін.

Безумовно, всі означені інновації мають базуватися на особистісно орієнтованому навчанні, на системній диференціації та індивідуалізації, що передбачало б багатоваріативність методик, одночасне навчання за різними рівнями складності, що особливо важливо в умовах інклюзії.

Появлення роботи за означеними напрямками дозволить, з одного боку, наблизити освітні вимоги до загальноприйнятих міжнародних стандартів, а з іншого – забезпечити можливість всім категоріям дітей з порушеннями психофізичного розвитку здобувати бажаний рівень підготовки, маючи при цьому альтернативний вибір форми навчання і типу навчального закладу.

Література:

1. Біла книга національної освіти України / Т.Ф. Алексєєнко, В.М. Аніщенко, Г.О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В.Г. Кременя; НАПН України. – К.: Інформ. системи, 2010. – 342 с.

2. Педагогічна і психологічна науки в Україні. Збірник наукових праць до 15-річчя АПН України у 5 томах. / Том 3. Психологія, вікова фізіологія, дефектологія. – К.: „Педагогічна думка”, 2007. – 376 с.

УДК: 376.1-056.2/3:373.3/5

Рецензент
Засенко В.В.,
доктор педагогічних наук,
професор

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ СУЧАСНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

А.А. Колупасва

У статті представлено трансформаційну стратегію сучасної освітньої політики-інклюзивну освіту, як найбільш значущий інноваційний рух в освіті 20 століття. Підзначається, що на сучасному етапі ідея інклюзії набуває адекватних обрисів і перетворюється на основоположну категорію дидактики; впровадження інклюзивної освіти складна, неоднозначна проблема, що потребує розгляду та розробки нормативно-правових, психолого-педагогічних, програмно-змістових, соціально-психологічних засад.

Ключові слова: діти з особливостями психофізичного розвитку, учебно-виховний процес, інклюзивна школа, інтеграція, інклюзія, інклюзивне навчання, діагностика, особливі освітні потреби.

В статье представлено трансформационную стратегию современной образовательной политики - инклюзивное образование, как наиболее значительное инновационное движение в образовании 20 столетия. Отмечено, что на современном этапе идея инклюзии превращается в основоположную категорию дидактики; внедрение инклюзивного образования сложная, неоднозначная проблема, которая требует рассмотрения и разработки нормативно-правовых, психолого-педагогических, программно-содержательных и социально-педагогических основ.

Ключевые слова: дети с особенностями психофизического развития, учебно-воспитательный процесс, инклюзивная школа, интеграция, инклюзия, инклюзивное обучение, диагностика, особые образовательные потребности

In article it is presented трансформационную strategy of a modern educational policy - инклюзивное formation, as the most considerable innovative movement in formation of 20